

TRACTATULU II.

Despre crescere.

1. Intr. Ce insémna a-lu cresce pre omu?

Resp. A-lu cresce pre omu insémna, a medilocí intr'unu modu sistematicu, cá potintiele ori facultàtile trupesci si sufletesci ale d'insului sè se sternésca, sè se desvolteze si se aiba indreptare buna. Si asiá preste totu se tiene de cresce totu, ce asupr'a omului esercitéza influintia nobilisatória si indreptatória. Dar sub cresce de comunu se intielege totusi ace'a modalitate sistematica, prin carea ne nisuiamu a-lu aduce pre omulu celu minorenu, pre elevu, la maturitate corespundietória destinatiunii sale. — Tóta crescerea trebue sè se baseze pre ceva sistem anumitu, pentru-cà déca crescatoriulu le vá concrede tóte casului, crescerea nu si-va poté ajunge scopulu seu celu adevveratu. Nu se póte negá, cà sunt multi parinti si crescatori cari nu sunt petrunchi de consciint'ia sistemului seu de cresce, si neci n'aru fí in stare sè-si motiveze

procedur'a; dar nu este omu, carele intru crescerea pruncului concrediutu grigiî sale se nu urmeze ceva sistemu: numai cà ecestu sistemu de comunu se baséza pre singularitài personali, pre tradițiune, pre imitatiune s. c. l., si in proportiune sunt fôrte pucini acei-a, cari in caus'a acést'a momentósa procedéza cu scire. — Originea si desvoltarea principialoru si a sistemeloru de crescere si de invetiare le propune istori'a pedagogiei.

2. In tr. D'in ce se pôte cunósce fiesce-care sistemu de educatiune?

Res p. Fiesce-care sistemu de educatiune ori crescere se pôte cunósce d'intr'acelu spiretu carele lu-petrunde, si carele de comunu si-afla spre siunea sa in ceva principiu fundamentalu, carele servesce crescatoriului de indreptariu in tóte afacerile sale, si carele aréta scopulu carele vré selu ajunga prin crescere. Fundamentulu crescerii religióse este urmatoriulu principiu supremu: „Cresce-lu pre omu dupa tipulu si asemenarea lui Domnedieu!“ Omulu anume (Cartea Facerii c. 1. v. 26.) este creatu dupa tipulu si asemenarea lui Domnedieu; dar acestu tipu si asemenare le-a maculatu in omu peccatulu stramosiescu; crescerea dara trebue se staruéscă intr'acolo, cá omulu se devina éراسi ace'a spre ce a fostu creatu si chiamatu d'intr' inceputu. Ori-ce crescere, carea delaturéza ori pierde d'in vedere acestu adevuru, este erónea si rea.

3. In tr. Cari sunt cele mai cunoscute sisteme gresíte de crescere?

Resp. D'între sistemele gresîte de crescere, cele mai cunoscute sunt urmatóriile: 1. Crescerea egoistica, basata pre principiulu gresîtu, cà „Omulu numai pentru sine este in lume“. — 2. Crescerea fanatica, carea d'in contr'a profeséza principiulu, cà „Omulu numai pentru al-tii este in lume.“ — 3. Crescerea materialistica, cu principiulu, cà „Omulu nu traiesce decátu numai pana la mormentu. Omulu este creatu numai pentru pamentu.“ — 4. Crescerea despotica, cu principiulu, cà „Omulu dela fire este totalminte rèu.“ — 5. Crescerea pietistica, cu principiulu: „Omulu dela fire é rèu, si indreptarea lui trebuie se provina de d'in afara.“ — 6. Crescerea filantropica, carea d'in privint'ia principiului fundamentalu este contraria sî creșcerii despotice, sî creșcerii pietistice, profesàndu cà: „Omulu dela fire este totalminte bunu.“ — 7. Crescerea absoluta, cu principiulu: „Omulu dela fire nu é neci bunu, neci rèu, ci va fî asiá, precum lu-voru creșce.“ — 8. Crescerea coactiva (silnica), cu principiulu „Medilócele coactive sunt cele mai bune, pentru cà mai curondu si mai usioru conducu la scopu.“ — 9. Crescerea nineratória, cu principiulu: „Numai acele medilóce de crescere sunt bune, cari sunt conforme aplecàriloru si modului de cugettare a pruncutîloru.“ — 10. Crescerea hipocrita cu principiulu: „Dedà-lu pre pruncu la blandétia si la abnegatiune contr'a-naturala.“ — 11. Crescerea mechanica, cu principiulu: „Lucrulu de frunte se fia, cá prunculu neci-o-data se nu se lase in vo'ia sa, ci se-lu guvernàmu (conducemu) si se-lu coregemu ne'ncetatu.“

4. Intr. Cine invétia sistemulu crescerii bune intr'adeveru?

Resp. Sistemulu crescerii bune intr'adeveru lu-invétia S. Maic'a Baseric'a, carea spre acelu scopu este provediuta cu misiune dela Domnedieu si cu medilóce corespundietórie. — Numai S. Maic'a Baserica este in stare se ni propuna nóue chiar si precisu principiale adeverate ale crescerii si a ne invetiá pre noi spre aplicarea corecta a acelu-asi; pentru-cà Baseric'a pre langa ace'a cà asculta vócea mintii sanitóse, si cà este cu privire sí la esperintia: mai este propita si condusa inca sí de auctoritatea lui Domnedieu. Anume, in crescerea cea buna trebuie se ni servésca de indreptariu mintea si revelatiunea. Celu-ce nu asculta de revelatiune, acelu-a va aberrá (retací) nesmintitu cu sistemulu seu de crescere; dar fiindu-cà custodele si magistr'a revelatiunii este Baseric'a: nu suferé indoiéla, cà numai in sinulu Basericeii póte invetiá crescatóriu sistemulu crescerii adeverate. — Baseric'a sistemulu seu de crescere lu-baséza pre adeverurile urmatórie: 1.) Omulu este creatu de Domnedieu, si prin urmare este creatu pentru Domnedieu; séu: omulu pentru ace'a se afla pre pamentu, cà se-lu cunósca pre Domnedieu, se-lu iubésca pre elu, se-i servésca lui, si prin acést'a sè se mantuiésca. Si asiá lumea, si tóte cele ce sunt in lume, nu potu fí scopulu finalu alu omului, ci numai nesce medilóce pentru ajungerea scopulu finalu. — 2.) Totu genulu omenescu si trage originea sa dela un'a parchia de ómeni;

éra pre omulu celu d'anteiu lu-a creatu insusi Domnedieu nemedilocitu. Protoparintii nostri au fostu perfecti, trupulu loru fiindu scutitu de doreri si de mórte, éra sufletulu provediutu cu cele mai sublime cualitài si cu darulu lui Domnedieu ; inse calcându mandatulu domnedieescu, au cadiutu in pecatu, si-au pierdutu dreptatea originaria si darulu lui Domnedieu. — 3.) Protoparintii nostri prin caderea loru in pecatu se-au facutu nedemni de imperati'a ceriurilor, devenindu totu-o-data necapaci pentru ajungerea destinatiunii sale atátu trupesce, càtu sí sufletesce. — 4.) Pecatulu protoparintiloru si urmàrile lui, au trecutu la toti descendintii loru, cari toti se nascu si se voru nasce in pecatulu stramosiescu (originalu). — 5.) Genulu omenescu celu decadiutu prin pecatu, d'in poterea sa propria n'a fostu in stare sè-si ajunga destinatiunea sa originaria ; chiar pentru acéa Domnedieu a tramisu pre Fiiulu seu Unulnascutu, pre Isusu Cristosu, pentru rescumpararea genului omenescu. Fiiulu lui Domnedieu se-a facutu omu, cu invetiatur'a si cu esemplulu seu lu-a reconduసు pre omu la calea mântuirii, éra prin patim'a si prin mórtea sa a facutu destulu dreptàtii domnedieesci pentru pecatele omeniloru. — 6.) In Cristosu trebue sè se renasca totu omulu, ce'a-ce se intempla asiá, cà omulu prin S. Botezu se impreunéza cu Cristosu. — 7.) Omulu prin S. Botezu devine membrulu familiei lui Cristosu, membrulu S. Maicei Baserice, si se face capace a poté fí partasiu ereditàtii (moste-

nirii) lui Cristosu ; dar cá sè se faca sî demnu de ace'a, se recere, cá se fia cu cea mai intima alipire catra Cristosu si catra Sant'a sa familia, carea este Baseric'a, — 8.) Si fiindu-cà Baseric'a in famili'a lui Cristosu are rolulu de mama : ei i competiesce conducerea creşcerii ómeniloru.

5. Intr. Ce este scopulu creşcerii crestinesci ?

Res p. Scopulu creşcerii crestinesci este, prin medilócele naturale cari le subministréza mintea si esperinti'a, si prin medilócele supernaturale cari le subministréza Baseric'a, a-lu proptí pre omu, cá cu ajutoriulu darului domnediescu si cu liber'a sa cooperare (colucrare), se devina éراسi ace'a, spre ce a fostu creatu si chiamatu d'intr' inceputu. Acestu scopu si-afila spresiunea sa intr' acestu principiu fundamentalu : „Creşce-lu pre omu dupa tipulu si asemenarea lui Domnedieu.“ — Prototipulu séu idealulu creşcerii crestinesci este insusi Domnedieu-omulu Isusu Cristosu, pentru-cà : 1.) Elu este prototipulu celu mai perfectu pentru toti omenii ; omu mai perfectu decâtu d'insulu nu ni potemu intipuí. — 2.) Elu ce-é-dreptu este unu asiá prototipu, pre carele nimene nu-lu póte ajunge in perfectiune, dar pre carele póte si trebue sè-lu imiteze fiesce-care omu. Ér' imitatiunea lui Cristosu stà d'intr'ace'a, cà invetiatur'a, viéti'a si spiretulu lui Cristosu le inradecinàmu in anim'a nóstra afundu, cà ne supunemu lui, si cà pre d'insulu lu-recunóscemu de in dreptariu alu viétiiei nóstre.

Medilócele creşcerii crestinesci sunt : 1.) Da-

ru lui Domnedieu; 2.) indatinarea; 3.) esemplulu; si 4.) invetiarea.

6. In tr. Ce este de sciutu despre darulu lui Domnedieu d'in punctu de vedere pedagogicu?

Res p. Despre darulu lui Domnedieu d'in punctu de vedere pedagogicu este de sciutu, cumca darulu lui Domnedieu este celu mai de frunte si celu mai puternicu medilocu de creștere. Totu binele vene de susu; si chiar pentru ace'a crescatoriulu crestinescu mai 'nainte de tôte se ingrigesce de ace'a, cá la intreprinderea sa cea momentósa se nu-i lipsésca darulu lui Domnedieu. Mintea omenésca si esperinti'a usioru ne seduce pre noi, unde nu suntemu spriginiti de ajutoriulu celu preainaltu alu darului domnedieescu. In etatea nóstra sunt multi de acci-a, cari nu vreu se o véda acést'a; dar pre unii cá si ccesti-a i facu de rusíne chiar sí pagàni d'inaintea lui Cristosu, cari inca au crediutu si au invetiatu, cà numai acelu-a póte fí virtuosu, intieptu si fericitu, carui-a i se-a datu de susu. Chiar pentru ace'a, crescatoriulu celu bunu in tôte afacerile sale se intórce la Domnedieu, imploràndu darulu si ajutoriulu lui celu preainaltu.

7. In tr. Ce este de sciutu despre indatinare, d'in punctu de vedere pedagogicu?

Res p. Despre indatinare d'in punctu de vedere pedagogicu este de sciutu, cumca indatinarea este celu mai d'anteiu medilocu, carele in creștere lu-aplicàmu dejá sí la cei sugetori. Indatinarea d'in privinti'a influintiei si a efecte-

loru sale este de mare insemnetate, pentru-cà datin'a se preface in fire, si atàtu S. Scriptura càtu sî esperinti'a ne invétia, cà omulu inca neci la betranetie nu se va abate dela calea ace'a, pre carea a pornitu in teneretiele sale. Datin'a are mare influentia mai virtosu asupr'a voiei; prin urmare crescatoriulu este datoriu a-i dedá pre prunci la bine, si a-i desvetiá de rèu.

8. In t r. Ce este de sciutu despre esemplu d'in punctu de vedere pedagogicu?

Re s p. Despre esemplu d'in punctu de vedere pedagogicu este de sciutu, cumca indata-ce incepe a pricepe prunculu, pre langa indatinare pasiesce inainte sî esemplulu cá unu medilocu de crescere prea insemnatu. Omulu a rare-ori devine mai bunu séu mai rèu decàtu jurulu seu; ce'a-ce se póte esplicá d'in instinctulu naturalu alu imitatiunii, carele lucra cu mai mare potere mai virtosu in anii copilaríei. Esemplulu celu bunu este dejá diumetate crescere; ba multi d'intre omeni caracterulu loru moralu sî-lu potu multiamí eschisivu numai esemplului celui bunu alu parintiloru, alu crescatoriloru si alu giurului seu. Este mai cà neposibilu, cá junele celu crescutu numai intre omeni buni si de spiretu nobilu, sè se póta depravá. Trebuie dara se ne in-grigimu de ace'a cá prunculu in giurulu seu, dela parinti, dela superiori, dela crescatori, dela invetiatori si dela cei betràni se nu véda decàtu numai esemplu bunu. Dar esemplulu se fia lipsitu de ori-ce intaritare si faciaría, pentru-cà alt-

cum va cresce ómeni faciarnici si hipocriti (cu dóue facie).

9. In t r. Ce este de sciutu despre invetiare, d'in punctu de vedere pedagogicu?

R e s p. Despre invetiare d'in punctu de vedere pedagogicu este de sciutu, cumca indata-ce prunculu incepe a cugetá : pre langa indatare si esemplu trebuie se pasiésca inainte sí invetiarea. Invetiarea dupa darulu lui Domnedieu este celu mai de frunte medilocu de crescere, pentru-cà prunculu d'in invetiare cunósce ace'a, cà a-deveratulu, frumosulu si binele trebuie sè-lu faca nu numai d'in datina séu d'in imitatiune, ci d'in convingere. De aici provine ace'a, cà invetiarea se consideréza cá si unu ramu deosebitu alu crescerii, si regulele ei se propunu inadinsu in metodica. In crescerea domestica de comunu indatarea si esemplulu ducu rolulu principalu, precàndu in crescerea scolastica ocupa terenulu mai virtosu invetiarea.

10. In t r. Cine trebuie se esecuteze crescerea prunciloru?

R e s p. Crescerea prunciloru sub conducerea Basericei aru trebui sè o esecuteze propriaminte parintii; dar datorintiele acestoru-a in parte trecu la crescatorii domestici si la invetiatori.

11. In t r. Potu-se statorí regule anumite pentru conducerea crescerii?

R e s p. Pentru conducerea crescerii se potu statorí regule anumite, pentru-cà ómenii nu numai cà au toti ace'a-si destinatiune, ci sí acelesi potintie si facultàti radicali, ale càroru desvolta-

tiune inca se intempla de dupa regule séu legi anumite. Funtii acestoru regule sunt : revelatiunea, mintea si esperinti'a. Regulele creșterii se cuprindu in studiulu pedagogiei. Si prin urmare : *Pedagogi'a* este cuprinsulu sistematicu alu acelu regule, de dupa cari trebue se conducemu creșterea, decumva voimu a ajunge scopulu doritu. — Sciinti'a creșterii este cunoscinti'a reguleloru creșterii. — Ér' maiestri'a creșterii consiste intr'ace'a desteritate ori iste'time practica, in urmarea carei-a creștoriuulu se scie aflá pre sine intre tóte impregiuràrile si este in stare a aplicá regulele creșterii corectu.

12. In tr. De câte soiuri sunt regulele creșterii ?

R e s p. Regulele creșterii sunt de dóue soiuri, ádeca : generali si speciali. Regule generali se chiama acele, cari sunt de a-se tiené inaintea ochiloru in tóte afacerile nóstre referitórie la creșcere ; asiá d. e. regul'a : „Creșterea se fia naturala“, este un'a regula generala a creșterii. — Regule speciali se chiama acele, cari nu sunt de a-se observá decátu numai la un'a séu la alt'a functiune de creșcere ; asiá d. e. regul'a : „Numai fapt'a voluntaria este de a-se premiá ori piedepși“, este un'a regula speciala a creșterii.

13. In tr. Cari regule generali sunt de a-se tiené in antea ochiloru in creșcere ?

R e s p. In creșcere sunt de a se tiené in antea ochiloru urmatóriele regule generali : 1. Creșterea nóstra se fia naturala, ádeca conforma firii omenesci. D'in care privintia este necesariu se cu-

nóscemu omulu si firea d'insului. — 2. Crescerea se-o incepemu de tempuriu si se-o amesuràmú etàtii. Prunculu are lipsa de crescere acum'a dela momentulu conceperii sale; dar altcum trebuie se tractàmú cu sugetoriulu, altcum cu copilasiulu, altcum cu adolescentulu (elevulu) si altcum cu junele. — 3. Crescerea se fia universalá; ádeca se desvoltàmú tóte facultàtile pruncului in proportiune corespundietória, si se nu negligemu neci un'a pre cont'a celoru-alalte. — 4. Se fimu cu privire la singularitátile personali ale pruncului. Si cá se-o potemu face acést'a, se ne nisuimu a cunósce capacitatea, propensiunile (aplecàrile) si temperamentulu prunciloru singurateci. — 5. Se tienemu ne'ncetatu in antea ochiloru scopulu moralu; ádeca: scopulu inferioru se-lu subordinàmú celui superioru, si celu superioru celui supremu; pentru-cà este necesariu cá asupr'a sensualitátii se domnésca mintea, ér' asupr'a mintii voi'a lui Domnedieu. — 6. Se ne servimu de un'a rigóre intielépta; intru alegerea medilóceloru de crescere se tienemu inaintea ochiloru binele adevveratu si venitoriulu elevului. — 7. Crescerea nóstra se fia religiósá; séu, asiá se-lu crescemu pre pruncu, cá acelu-a se invetie a cunósce pre Domnedieu, a-lu iubi pre d'insulu, a-se inchiná lui, si a serví Maiestàtii Sale domnedieesci.

14. In tr. In câte directiuni trebuie sè-si eserciteze crescerea influinti'a sa asupr'a elevului?

R e s p. Crescerea in dóue directiuni trebuie sè-si eserciteze influinti'a sa asupr'a elevului: